

PREVAJALSKA DEJAVNOST V OBDOBJU MED VOJNAMA

Nike K. Pokorn
Univerza v Ljubljani

Po razpadu Avstro-Ogrske je slovensko etnično ozemlje pripadlo različnim državam: največji kos je postal del Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki se je že konec leta 1918 združila s Kraljevino Srbijo v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev in se leta 1929 preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo ter pod tem imenom stopila v drugo svetovno vojno. Tretjina ozemlja je pripadla Italiji, kjer se je slovensko govoreče prebivalstvo do druge svetovne vojne soočalo z načrtnim poitalijančevanjem in raznarodovalno politiko italijanske oblasti. Podobna usoda je doletela slovensko prebivalstvo na tistem delu Koroške, ki je po plebiscitu leta 1920 pripadel Avstriji. Kljub tej težki politični situaciji se je v obdobju med vojnama razmahnila prevajalska dejavnost, kar je bil tudi rezultat dokaj številnega bralstva: delež nepismenega slovenskega prebivalstva je bil namreč v tem obdobju precej nizek. Rogel poroča, da jih je bilo leta 1921 le 8,8 %, kar je malo v primerjavi z deležem nepismenih na Hrvaškem (49,8 %) in Srbiji (67,8 %) (Rogel 1986).

V tem času je bilo po podatkih iz COBISS-a objavljenih 885 prevedenih knjižnih literarnih besedil (številnih prevodov v periodiki ta pregled ne zajema). Žanrsko je prevladoval roman in dela za odraslo občinstvo, vseeno pa je bil delež prevedenih del za otroke in mladino dokaj visok (112 del oz. malce manj kot 13 %). Literarni prevajalci, ki so zaznamovali obdobje, so bili Oton Župančič, Vladimir Levstik, Fran Bradač, Josip Vidmar in Boris Rihteršič, ki je prevajal besedila za manj zahtevne bralce, na primer besedila H. G. Wellsa, Arthurja Conana Doylea, Edgarja Allana Poea, Henryka Sienkiewicza in Alexandra Dumasa, če naštejemo le nekatere. V tem obdobju izmenjava s književnostjo, nastalo v angleškem jeziku (196 del), po številu prevedenih del že prehiti število prevodov iz nemščine (178 del), vendar ji tesno sledijo prevodi francoskih (148 del), ruskih (97 del) ter čeških in slovaških literarnih besedil (71 del). Čeprav zapisi v največjem slovenskem knjižničnem informacijskem sistemu kažejo, da je bilo v tem

obdobju kar 66 literarnih del prevedenih iz norveščine in švedščine, je vprašanje, v kolikšni meri so prevajalci dejansko prevajali iz teh jezikov in kolikokrat so se zatekali k posrednemu prevodu prek nemškega prevoda. Dokaj maloštevilni so bili prevodi literarnih besedil iz italijanščine (32 del), hrvaščine (16 del) in poljščine (28 del). V tem obdobju so nastali tudi nekateri pomembni prevodi iz latinske in starogrške književnosti (skupaj 15 del).

Z vedno večjim razmahom slovenske književnosti se je okrepil tudi izvoz slovenske literature: med leti 1919 in 1940 je bilo objavljenih kar 111 tujih prevodov slovenskih literarnih besedil. Najintenzivnejša je bila izmenjava s češko kulturo: v tem obdobju je bilo v češčino prevedenih 52 slovenskih literarnih besedil, sledi ji nemščina s 15 prevodi, hrvaščina s 14 prevodi in italijanščina s 13 prevodi. Poleg tega je bilo objavljenih še 6 knjižnih prevodov v slovaščini, 4 v angleščini, 3 v francoščini in dva v srbsčini. Po en prevod je bil narejen v madžarščini in kitajščini.

Med drugo svetovno vojno (1941–1944) so si slovensko etnično ozemlje razdelili štiri okupatorji: Nemčija, Italija, Madžarska in Neodvisna država Hrvaška, ki je okupirala nekaj naselij ob meji. Okupacijske sile so takoj uvedle cenzuro in nadzor nad tiskom. Že prvo leto vojne so kulturni delavci pod okriljem OF sprejeli sklep o kulturnem molku, ki je narekoval vsem kulturnikom, naj se ne udeležujejo na kulturnem področju, razen kadar so s svojo umetnostjo delovali proti okupatorju in podpirali osvobodilni boj. Vseeno je bilo tudi v času vojne izdanih 182 knjižnih prevodov in ponatisov prevodov literarnih besedil: čeprav je bilo zopet objavljenih največ besedil, ki so bila izvorno napisana v angleščini (35 del), jim tesno sledijo prevodi literarnih besedil, napisanih v jezikih okupatorjev (33 prevodov nemških in 27 prevodov italijanskih literarnih besedil), pomembno so zastopani tudi prevodi avtorjev iz Švedske, Norveške in Danske (23 del), čeprav je tudi v tem obdobju po vsej verjetnosti šlo za posredne prevode. Prevodov iz slovanskih jezikov je manj (11 iz ruščine, 10 iz češčine in slovaščine, 4 iz hrvaščine). Najplodovitejši prevajalec te dobe je Tine Debeljak (1903–1989), predvojni urednik tedaj največjega slovenskega katoliškega dnevnika *Slovenec* in prevajalec iz poljščine in češčine, ki pa je skozi vojna leta kljub kulturnemu molku objavljaj, med drugim, svoje prevode različnih spevov iz Dantejeve *Božanske komedije*. Takoj po zaključku vojne je emigriral najprej na Koroško, potem v Argentino, kjer je tudi umrl.

V obdobju med drugo svetovno vojno je bilo objavljenih tudi 13 prevodov in ponatisov prevodov slovenskih literarnih besedil v tuje jezike: tri v italijanščino, po dva v nemščino, angleščino, češčino in hrvaščino in po en prevod v madžarščino in ruščino.

Obetaven razvoj literarnopredvodne izmenjave iz medvojne dobe sta tako zaustavila in upočasnila druga svetovna vojna in kulturni molk na okupiranem ozemlju.

Bibliografija

Rogel, Carole. 1968. »The Slovenes and Cultural Yugoslavism on the Eve of World War I.«
Canadian Slavic Studies 2, št. 1: 46–67.

PREVAJALSKA DEJAVNOST V OBDOBJU MED VOJNAMA

Uvodno poglavje podaja oris zgodovinskih dogodkov v obdobju med prvo in drugo svetovno vojno, ko je bilo slovensko etnično ozemlje razdeljeno na več držav. V nadaljevanju je podan pregled števila knjižnih prevodov tuje literature v slovenski jezik in slovenske literature v tuje jezike v tem obdobju, uvod pa se zaključuje z opisom prevodne dejavnosti med drugo svetovno vojno.

TRANSLATION IN THE INTERWAR PERIOD

The introductory chapter outlines the historical events in the period between the First and the Second World Wars when the Slovene ethnic territory was divided into different states. It then presents an overview of the number of literary translations into and from Slovene. The chapter concludes with a description of translational activity during the Second World War.